

ВДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Нікішина Євгена Валерійовича
на тему
«Контроль системи продовольчого забезпечення як чинник економічної
безпеки регіону», яку подано до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук у спеціалізовану вчену раду Д 26.130.01 у
Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» за
спеціальністю 21.04.02 - економічна безпека суб'єктів господарської
діяльності

Актуальність обраної теми дослідження. Продовольча безпека країни є одним з головних напрямків забезпечення національної безпеки в середньостроковій перспективі, фактором збереження її державності і суверенітету, найважливішою складовою демографічної політики, необхідною умовою реалізації стратегічного національного пріоритету – підвищення якості життя громадян шляхом гарантування високих стандартів життєзабезпечення.

Вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки регіону є одним із найважливіших завдань сучасності, а контроль цього процесу може вважатись головним інструментом забезпечення сталого відтворювального процесу країни. У зв'язку з цим, виникає необхідність вивчення проблеми забезпечення продовольчої безпеки в системі економічної безпеки України на основі розвитку відтворювальних процесів із урахуванням галузевих і регіональних аспектів. Це дозволить своєчасно виявляти кризові ситуації у продовольчій сфері, підвищити ефективність і конкурентоспроможність суб'єктів господарювання – виробників продуктів харчування, рівень забезпечення продовольством населення. Погіршення стану продовольчого забезпечення веде до зростання соціальної напруги та створює загрози економічній безпеці регіону, що підтверджує актуальність теми дослідження. З огляду на це, належить погодитися з метою, предметом, завданнями виконаного дослідження та доцільністю вибору теоретичних та методичних засад щодо отриманих у роботі наукових результатів.

Дисертація Є.В. Нікішина виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри управління фінансово-економічною безпекою Університету економіки та права «КРОК» за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України»

(номер державної реєстрації 0114U006338), у межах якої автором запропоновано шляхи побудови процесу організації контролю стану продовольчого забезпечення регіону.

Оцінка обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації.

На підставі ознайомлення з матеріалами дисертації, змістом автореферату та публікаціями, можна зробити такі висновки.

Наукові засади дослідження мають необхідне обґрунтування та пройшли критичну оцінку з метою визначення автором власної дослідницької позиції. Пропозиції автора сформовані на результатах вивчення теоретичних положень безпекознавства та економічного регіонального розвитку. Вірогідність результатів дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових і формально-логічних методів дослідження, зокрема системного підходу, монографічного методу, системно-структурного, факторного, кореляційного аналізу, а також підтверджується результатами практичної перевірки зроблених в дисертації висновків.

Дослідження проведені з використанням офіційних статистичних матеріалів Державної служби статистики України, Головних управлінь статистики м. Києва та Київської області, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, періодичних, методичних та довідкових видань, а їх результати ґрунтуються на самостійно зроблених здобувачем висновках. Теоретичною основою дослідження послуговували наукові розробки міжнародних і національних організацій, провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, спеціалістів з продовольчої безпеки та інших галузей знань, нормативно-правові акти, фактологічні та аналітичні матеріали. Доцільний вибір методів дослідження, достатня теоретична база забезпечили обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій виконаного дослідження.

У дисертаційній роботі розглянуто та вирішено коло завдань, розв'язання яких дозволило здобувачу досягти поставленої у дисертаційній роботі мети, продемонструвати авторську позицію у напрямі вирішення науково-практичних завдань та обґрунтувати пропозиції щодо здійснення контролю системи продовольчого забезпечення як чинника економічної безпеки регіону, переважній більшості яких властива наукова новизна. Зокрема, в роботі доведена необхідність

поглиблення наукових розробок щодо основ контролю продовольчого забезпечення як чинника економічної безпеки регіону.

Отже, положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи слід визнати достовірними. Основні положення виконаного дослідження пройшли всі види апробації: вони опубліковані, використані на практичному рівні та в освітньому процесі ВНЗ, обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня.

В цілому, слід констатувати, що сукупність зазначених обставин визначає ґрунтовність та зумовлює достовірність результатів, отриманих Є. В. Нікішиним у дисертаційній роботі.

Наукова новизна результатів дослідження. Винесені на захист результати містять наукову новизну. Певну частку таких результатів отримано вперше.

1. Заслуговує на увагу запропонована автором система економічної безпеки регіону (с.25 роботи), у якій чітко прослідковується місце контролю продовольчого забезпечення в системі економічної безпеки регіону у процесі взаємодії таких підсистем, як підсистема зовнішньоекономічної, соціальної, продовольчої, виробничої та екологічної безпеки, що дозволило визначити напрями покращення її стану шляхом контролю економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

2. До нових наукових положень належить модель контролю системи продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону, яка визначає поетапність аналізу продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону, демонструє можливість ідентифікації фактичного стану продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону, дає можливість вибору моделей контролю продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону та перелік контрольних заходів, що дають змогу здійснювати прогнозування та управління продовольчим забезпеченням економічної безпеки регіону, і досягнути економічного ефекту від впровадження системи контролю продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону (с.166 роботи).

3. Заслуговує на увагу систематизація основних напрямків економічного управління регіону в сфері продовольчого забезпечення, яка поєднує

конкретизацію дій за такими напрямками як промисловий розвиток регіону, фінансово-економічне забезпечення діяльності, продуктивність праці сільськогосподарського виробництва, забезпечення екологічної стійкості та управління ресурсами, розвиток логістичної структури, життєзабезпечення населення регіону (с.150-153 роботи). Результатом наукового пошуку автора у цій площині стала розробка організаційно-методичного забезпечення економічної безпеки регіону (рис. 3.2, с.154 роботи), використання якого сприятиме досягненню економічної ефективності регіону та стійкості його економічної безпеки.

4. Раціональною та вартою уваги на науковому та прикладному рівнях є пропозиція автора щодо запровадження алгоритму контролю системи продовольчого забезпечення регіону, який передбачає наступну послідовність дій (с.158-163 роботи): оцінку статусу економічної безпеки регіону в системі продовольчого забезпечення; оцінку структурно-функціонального складу економічної безпеки регіону в системі продовольчого забезпечення; визначення ступеня стаціонарності системи забезпечення економічної безпеки регіону; контроль надійності і життєздатності економічної безпеки регіону; дослідження проблеми надмірності системи економічної безпеки регіону; контроль стійкості системи детермінованим методом, ентропійне тестування системи економічної безпеки регіону, формулювання принципів перебудови і контрольних параметрів реструктуризації виробництва в регіоні; розробку заходів щодо стимулювання виробництва продовольства з урахуванням економічного стану регіону, що дозволило закласти основи для моделювання контролю продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону.

Наукова новизна прослідковується у отриманих у дисертаційній роботі результатах, висновки обґрунтованими та переконливими, а надані рекомендації такими, що можуть бути втілені в життя. У винесених на захист результатах дисертації прослідковується авторська позиція; їм притаманний творчий підхід до вирішення поставлених завдань.

Загалом, результати дисертаційної роботи дозволяють вирішити важливе наукове завдання обґрунтування теоретико-методичних засад та розробки

науково-практичних рекомендацій щодо контролю системи продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону як основи для досягнення належного стану економічної безпеки його суб'єктів господарської діяльності.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані у роботі результати є значущими. На користь того, що рекомендації мають практичну цінність, свідчать результати їх впровадження і використання.

Основні висновки, розробки і пропозиції, які містяться у проведеному дослідженні, мають практичне значення, розширюють та поглиблюють методичну базу щодо здійснення контролю системи продовольчого забезпечення як чинника економічної безпеки регіону.

Результати дослідження пройшли апробацію і застосовані Київською обласною державною адміністрацією та Департаментом економічного розвитку і торгівлі та Управлінням молоді та спорту, а також використовуються у навчальному процесі; обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня та опубліковані у наукових фахових виданнях.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні результати дисертаційного дослідження Є.В. Нікішина викладені у 13 наукових працях, серед яких 2 наукові статті – у наукових фахових виданнях України, 4 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у збірнику наукових праць і 6 публікації в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій 4,30 д.а., всі належать особисто автору, що дає змогу зробити висновок про відображення основних положень дисертаційної роботи, які винесені на захист, в опублікованих здобувачем працях.

Зауваження та дискусійні положення дисертації.

1. Автор проводить дослідження, позиціонуючи регіон у якості суб'єкта господарювання, пропозиції та рекомендації, розроблені автором, можуть застосовуватись для забезпечення економічної безпеки на регіональному та державному рівнях. Однак, Господарський кодекс України у ст. 55, визначаючи поняття суб'єкта господарювання, не виокремлює регіон у якості одного із таких суб'єктів. Тому у змісті і структурі роботи доцільно було б чітко продемонструвати зв'язок між економічною безпекою держави, регіону та

конкретними суб'єктами господарювання – домогосподарствами, аграрними підприємствами тощо, а також представити результати апробації авторських пропозицій на прикладному рівні шляхом отримання довідок та актів про впровадження від підприємницьких структур, які задіяні у процесі забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави.

2. Вирішення поставлених автором у роботі завдань не у повній мірі розкривається у висновках роботи. Так, четвертим завданням у роботі автор для себе ставить: здійснити ідентифікацію взаємозв'язку між станом системи продовольчого забезпечення регіону та економічною безпекою його суб'єктів господарської діяльності, – однак у висновку, що відповідає даному завданню, зазначається лише те, що автором здійснено ідентифікацію взаємозв'язків між станом продовольчого забезпечення регіону та економічною безпекою, що обумовило необхідність вирішення спектра проблем та створення контролю за підсистемами економічної безпеки регіону і суб'єктів господарської діяльності, а сутність такого зв'язку не уточнюється, і відображається лише у подібності підсистем їх економічної безпеки та тезі про те, що завданням контролю продовольчого забезпечення є встановлення умов існування стабільно стійких економічних структур та здійснення їх моніторингу.

Також у висновках не конкретизовано, комплекс яких саме організаційно-економічних заходів продовольчого забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності пропонується автором.

3. У запропонованій автором системі економічної безпеки регіону та місця у ній контролю продовольчого забезпечення, відсутні такі функціональні підсистеми системи економічної безпеки регіону, які доцільно було б іменувати її функціональними складовими, як демографічна та фінансова, роль яких у економічній безпеці як на регіональному, так і на національному рівні, є досить суттєвою, а врахування у процесі контролю продовольчого забезпечення системи економічної безпеки регіону – необхідним.

4. У роботі та авторефераті присутні русизми (таблиця 1, с.13 автореферату, таблиця 2.10, с.104 роботи).

5. Структура представлення у роботі результатів дослідження не є

досконалою. Так, підрозділ 3.3 за обсягом становить лише п'ять сторінок, у той час як підрозділ 2.2 – понад тридцять сторінок. Громіздку таблицю 1.1 (с.40-42 роботи) доцільно було б перенести у додатки.

6. Ретроспективний аналіз статистичних показників, що демонструють окремі аспекти стану продовольчої та економічної безпеки на рівні регіону та держави, завершується даними 2013-2014 років (наприклад, с.83-85 дисертації, с.13 автореферату), що, нині, на початок 2017 року, викликає побоювання щодо релевантності інформації, на основі якої автором розроблено пропозиції та рекомендації, у випадку, якщо тренди аналізованих показників зазнали змін за останні два роки.

7. На с.149 роботи та на с.15 автореферату автором пропонується структура системи продовольчого забезпечення регіону та її декомпозиція, однак фактично на рис. 3.1 роботи (рис.3 автореферату) представлено перелік суб'єктів такої системи, а решта її елементів, що мають бути зазначеними відповідно до теорії систем, не знайшли тут свого відображення.

8. Третій розділ дисертації (с.192 роботи) було б доцільно завершити авторськими пропозиціями щодо вирішення ідентифікованої у процесі дослідження проблеми захворюваності населення через недостатній рівень харчування, а не зупинятися на констатації цього, безперечно, значущого та соціально тривожного факту.

Не зважаючи на зазначені вище зауваження та дискусійні положення, дисертаційна робота в цілому заслуговує позитивної оцінки, та містить наукову і практичну цінність у напрямі вирішення питання продовольчого забезпечення як чинника економічної безпеки регіону у сформульованих положеннях, висновках і рекомендаціях.

Загальний висновок. На основі вивчення дисертаційної роботи та наукових праць здобувача, опублікованих у межах тематики дисертації, можна зробити наступні висновки щодо дослідження, яке представлено на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зміст відгуку, побудований на результатах аналізу дисертаційної роботи Є.В. Нікішина, дозволяє стверджувати про наступне. На підставі детального

аналізу змісту представленої на відгук дисертаційної роботи, вважаю, що в цілому автором виконані вимоги, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є науково обґрунтованими та підтвердженими відповідними розрахунками. Дисертація Є.В. Нікішина є завершеним дослідженням, в якому вирішено важливе науково-практичне завдання, що полягало в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо контролю системи продовольчого забезпечення економічної безпеки регіону для досягнення належного стану економічної безпеки його суб'єктів господарської діяльності.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567), а її автор – Нікішин Євген Валерійович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту та економічної безпеки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Н.В. Зачосова

Підпис Н.В. Зачосової засвідчую.

Перший проректор
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

В.М. Мойсієнко